

**MEDIACIÓ
I EDUCACIÓ**

2025-26

Lectures anticolonials per imaginar altres mons.

**Desmuntar l'arxiu i imaginar
resistències**

FilmoTeca
de Catalunya

**Generalitat
de Catalunya**

MEDIACIÓ I EDUCACIÓ

2025-26

FilmoTeca
de Catalunya

Lectures anticolonials per imaginar altres mons.

Desmuntar l'arxiu i imaginar resistències

1. Introducció

- 1.1. Objectius
- 1.2. Competències que es desenvoluparan

2. Introducció teòrica

- 2.1. Entendre el passat per transformar el present
- 2.2. Formes de resistència
- 2.3. El documental etnogràfic i la construcció de l'altre

3. Activitats

- 3.1. Abans de la sessió a la Filмотeca: qui mira a qui? Aprenem a llegir imatges colonials
- 3.2. Sessió presencial a la Filмотeca: què hi veurem?
- 3.3. Després de la sessió a la Filмотeca: com mirem què? Explorem la reapropiació de l'arxiu

4. Conclusions

5. Glossari

- 5.1. Abya Yala
- 5.2. Blackface
- 5.3. Colonialisme
- 5.4. Etnografia
- 5.5. Genocidi
- 5.6. Racisme

6. Materials relacionats

- 6.1. Filmografia
- 6.2. Documentació

Lectures anticolonials per imaginar altres mons

Desmuntar l'arxiu i imaginar resistències

1. INTRODUCCIÓ

La Filmoteca de Catalunya és un equipament cultural públic i les seves funcions principals són preservar, conservar, restaurar, catalogar i difondre el patrimoni cultural audiovisual i fílmic, especialment el català. Per dur a terme aquests propòsits, disposa, actualment, d'un equip de professionals que treballen en dues seus: el Centre de Conservació i Restauració (2CR), situat al Parc Audiovisual de Terrassa, inaugurat l'any 2013, i l'edifici del Raval, inaugurat l'any 2012, on es troben les oficines, els espais d'exposicions, la biblioteca i les dues sales de cinema.

Una filmoteca és un espai idoni per a la reflexió i la generació de pensament al voltant de les imatges. Les filmoteques de tot el món evolucionen constantment i actualitzen els seus discursos i les seves polítiques de classificació, priorització i ús dels materials fílmics i documentals que conserven. A més, l'equip de Mediació i Educació és una pota imprescindible per contribuir a la generació d'aquests nous discursos, per la seva vocació de diàleg amb totes les àrees de la Filmoteca i la seva connexió amb espais i públics diversos. Aquesta feina es concreta en diferents propostes i projectes,

entre els quals hi ha el programa per a centres educatius en què s'emmarca aquesta activitat, anomenada "Lectures anticolonials per imaginar altres mons".

1.1. Objectius

- Aprendre a llegir i analitzar imatges colonials
- Detectar la mirada del colonitzador i els estereotips racistes.
- Explorar la reapropiació de l'arxiu
- Analitzar els conceptes anticolonialisme i decolonialitat

Aquest dossier s'ha creat pensant en contextos educatius (en concret, per a professorat de secundària, batxillerat i cicles formatius). Tot i això, es tracta d'una guia prou àmplia i flexible que permet l'ús fora del context de l'educació formal. Encoratgem a tothom que la llegeixi a fer-se-la seva i a adaptar-la a les seves necessitats.

El dossier inclou apunts teòrics, reflexions i activitats que busquen acompanyar el professorat en la preparació de l'activitat "Lectures anticolonials per imaginar altres mons", que es duu a terme de manera presencial a la seu de la Filmoteca de Catalunya.

1.2. Competències que es desenvoluparan

Les competències específiques i els criteris d'avaluació s'han d'ajustar en funció del nivell educatiu amb el qual es treballi. Es recomana que cada docent faci aquesta vinculació, tenint en compte el seu context, per optimitzar l'activitat i adaptar-la al màxim a l'alumnat i als seus processos d'aprenentatge.

Competència emprenedora

- ## Competència personal, social i d'aprendre a aprendre (CPSAA)

- ## Competència ciutadana

- CC1. Analitzar i comprendre idees relatives a la dimensió social i ciutadana de la seva pròpia identitat, així com als fets socials, històrics i normatius que la determinen, demostrant respecte per les normes, empatia, equitat i esperit constructiu en la interacció amb els altres en diferents contextos socioinstitucionals.
- CC3. Analitzar i comprendre problemes ètics fonamentals i d'actualitat, considerant críticament els valors propis i aliens, i desenvolupant els seus propis judicis per afrontar la controvèrsia moral amb actitud dialogant, argumentativa, respectuosa i oposada a qualsevol tipus de discriminació o violència —incloent-hi la violència masclista, LGTBI-fòbica, racista o capacitista— o fonamentalisme ideològic.

Competència en consciència i expressió culturals (CCEC) per a Batxillerat.

2. INTRODUCCIÓ TEÒRICA

2.1. Entendre el passat per transformar el present

El colonialisme és un fenomen que ha marcat la història del món. Durant segles, diferents països europeus —com ara Espanya— han colonitzat territoris a Amèrica, Àfrica i Àsia. Això inclou l'ocupació de terres, el saqueig de recursos naturals, l'esclavitud de milions de persones i la destrucció de cultures locals.

Catalunya ha tingut un paper actiu dins del sistema colonial espanyol: molts comerciants, institucions i empresaris catalans es van enriquir gràcies al tràfic de persones segrestades i esclavitzades, i també amb l'explotació i producció de recursos com el sucre, el cotó o el tabac, procedents d'Amèrica, territori conegut com a Abya Yala¹ abans de la colonització. Ciutats com Barcelona i pobles com Begur conserven encara avui rastres d'aquella època, tant en els noms dels carrers com en alguns edificis històrics.²

Actualment, l'impacte del colonialisme és profund, complex i encara molt present. Tot i que sovint no és visible, es manifesta en molts àmbits de la societat: des de les desigualtats econòmiques fins als imaginaris culturals, passant pel racisme estructural i les relacions de poder globals.

¹*Abya Yala*, Sisawu (s/d).

²"¿Qué sentido tiene celebrar hoy día la figura de los indios en Cataluña? Nostalgia imperial y blanqueamiento de la esclavitud", Conversación sobre la Historia (2024).

A més, no podem parlar de colonialisme només en passat. Avui dia assistim a processos de colonització contemporanis, com en el cas de Palestina, on la població de la Franja de Gaza viu sota ocupació militar, desposseïció de terres i violència sistèmica per part de l'Estat d'Israel.³ Aquest exemple ens recorda que les lògiques colonials encara s'exerceixen en el present i tenen conseqüències reals sobre la vida de milions de persones.⁴

2.2. Formes de resistència

El fet de reflexionar sobre el colonialisme és, doncs, una eina per entendre no només com s'ha construït el món tal com és avui, sinó també per qüestionar les injustícies que encara persisteixen i buscar formes de resistència i transformació col·lectiva.

Davant d'aquesta realitat, l'anticolonialisme i la descolonialitat emergeixen com a camins de resistència, relectura i reconstrucció. No són només una mirada crítica del passat, sinó també pràctiques vives que obren espais per repensar el món des de sabers, cosmovisions i formes de vida que el colonialisme va intentar silenciar.

Moviments socials i de pensament, artistes i comunitats indígenes i afrodescendents de diversos continents proposen noves maneres de fer i de mirar.

³"La ofensiva de Israel en Gaza es consistente con un genocidio, dice el Comité de Derechos Humanos", Naciones Unidas (2024)

⁴"Refugi, migracions i desplaçaments", Cooperació Catalana (2021).

Aquests imaginaris descoloniais no són simples alternatives simbòliques, sinó també estratègies concretes per desmuntar el llegat colonial i construir altres formes d'entendre el futur.

El cinema, com a eina de poder i representació, ha estat fonamental per construir i difondre aquestes visions colonials. Però pot ser una eina per desmuntar-les?

2.3. El documental etnogràfic i la construcció de l'altre

Una de les formes més poderoses i persistents de colonialisme cultural ha estat la representació audiovisual de les poblacions colonitzades. El discurs etnogràfic, sorgit en el marc de l'antropologia i sovint legitimat com a científic o objectiu, ha estat una eina clau en la construcció de l'altre, és a dir, aquell subjecte vist com a diferent, inferior o exòtic des de la mirada occidental i colonial.

Els documentals etnogràfics són una pràctica nascuda del colonialisme, entre els segles XIX i XX. Sovint observaven i mostraven pobles no europeus o no blancs des d'una mirada externa i superior, com si fossin curiositats o altres exòtics. Eren filmacions que pretenien ensenyar com vivien certes comunitats, però en realitat reforçaven la mirada del colonitzador i els estereotips racistes. Enumerem alguns dels elements que sovint trobem en aquesta mena de documentals:

- **Mirada externa i esbiaixada.** Qui filma i explica no forma part del grup que surt al documental. Es presenta la comunitat com a "estranya" o "diferent", i no se'ls deixa parlar per si mateixos.
- **Exotització.** Es dona molt protagonisme a rituals, vestits, celebracions o costums, que es mostren com si fossin espectacles, amb la finalitat d'impactar o sorprendre.
- **Manca de context real.** No es parla del colonialisme ni dels efectes que té en aquestes comunitats. Tot sembla "natural", però s'amaguen la relació de dominació i la violència colonial.
- **Narrador amb veu de poder.** Normalment, una veu en off europea descriu què passa, i fa la sensació que té més coneixements que les persones filmades.
- **Manipulació de les imatges.** La música i la manera de gravar reforcen la idea que la cultura filmada és inferior, estranya o molt diferent de la nostra.
- **Cap participació de les comunitats.** Les persones filmades no decideixen com es volen mostrar ni tenen cap control sobre el resultat final.

Aquest tipus de narratives, especialment en el cinema i el registre documental, han contribuït a fixar imaginaris sobre les cultures no occidentals, tot sovint des d'una posició de superioritat i control, fet que reforça estereotips racials, culturals i de gènere.

El fet d'analitzar aquests materials avui, des d'una mirada crítica i descolonial, ens permet qüestionar

Notes

Una de les formes més poderoses i persistents de colonialisme cultural ha estat la representació audiovisual de les poblacions colonitzades. El discurs etnogràfic, sorgit en el marc de l'antropologia i sovint legitimat com a científic o objectiu, ha estat una eina clau en la construcció de l'altre, és a dir, aquell subjecte vist com a diferent, inferior o exòtic des de la mirada occidental i colonial.

els discursos que han contribuït a perpetuar l'ordre colonial dins de l'imaginari audiovisual. Així mateix, ens ajuda a formular-nos una sèrie de preguntes: com es construeix la diferència cultural? Qui mira i qui és mirat? Des d'on es parla i amb quina intenció?

Parlar d'una lectura anticolonial és revisar com certes estructures es mantenen vives a través de les imatges, els discursos i les formes de representació contemporànies.

És una invitació a mirar amb ulls crítics, a desmuntar relats que hem donat per vàlids i a obrir espais per donar lloc a altres veus, altres mirades i altres maneres d'entendre i explicar el món.

Notes

[illegible]

3. ACTIVITATS

3.1. Abans de la sessió a la Filmoteca: qui mira a qui? Aprenem a llegir imatges colonials

3.1.1. Analitzem

Dividiu l'aula en grups de treball i visualitzeu una de les següents peces d'arxiu proposades. Feu-ne una lectura crítica. Us heu de fixar en els aspectes següents: com es construeix la imatge de les comunitats filmades, qui té la veu i quina intenció té la narració. Aquest exercici us ajudarà a identificar patrons colonials i a preparar la mirada per a les pel·lícules contemporànies.

*El cacao de Guinea*⁵

Manuel Hernández Sanjuán, Espanya, 1946. 8' VO (idioma original: castellà). No-ficció.

El film retrata la producció de cacau a Fernando Poo (avui Bioko), a Guinea Equatorial, sota domini colonial espanyol. Els locals fan feines agrícoles amb la supervisió espanyola.

*Nador*⁶

Manuel Hernández Sanjuán, Espanya, 1948. 9' VO (idioma original: castellà). No-ficció.

El film mostra la vida a Nador (Marroc) sota el domini colonial espanyol. Combina imatges de

carrers, edificis i serveis moderns amb escenes de mercat, educació religiosa i el que la veu en off anomena “la romeria a Sidi Ali”.

Guia de reflexió per a cada grup de treball:

- Qui parla? Qui té la veu? Hi ha narrador? És un punt de vista extern o intern?
- Com es presenta la comunitat? Amb respecte? Amb distància? Com a “altres”?
- Què es destaca o es mostra amb més intensitat d'aquesta comunitat? Paisatge, cos, rituals, feina, pobresa, exotisme...
- Hi ha música o narració? Com us fa sentir? Creieu que amplifica estereotips? Crea distància?
- Com creieu que se sentirien les persones filmades veient aquest vídeo? Les representa amb dignitat? Els faria vergonya o ràbia?
- Què us ha sorprès o incomodat del vídeo? Hi ha moments que us han fet sentir estranyesa o injustícia?

3.1.2. Detectem

Elaboreu, amb tota l'aula, una llista de peces contemporànies (documentals, pel·lícules, sèries, videoclips, anuncis,⁷ etc.) que continguin un o més elements propis del documental etnogràfic.

Guia de reflexió per a l'aula:

- Quins elements etnogràfics contenen?
- Considereu que aquests elements són problemàtics? Per què?

⁵*El cacao de Guinea*. Cine Colonial. PlatfoFilmo (s/d).

⁶*Nador*. Cine Colonial. PlatfoFilmo (s/d).

⁷*Anuncis per treballar amb l'alumnat la publicitat i el racisme*. Xarxa Telemàtica Educativa de Catalunya (XTEC). Generalitat de Catalunya (2025).

3.2. Sessió presencial a la Filmoteca: què hi veurem?

La Filmoteca és un espai privilegiat per veure pel·lícules en una sala que té les condicions idònies per gaudir del cinema en sentit ampli. Introduir l'alumnat en el que hi trobarà és una gran oportunitat per explicar, també, la importància d'estar en silenci, de no menjar a la sala, ni mirar dispositius mòbils per poder gaudir de l'experiència i respectar la resta de centres educatius que compartiran l'espai durant les dues hores de la sessió.

La sessió, a més, estarà dinamitzada per professionals i persones expertes en la matèria que convidaran al diàleg i a la participació activa abans i després de veure els films.

Ingenieros del trópico

Manuel Hernández Sanjuán, Espanya, 1948. 9' VO (idioma original: castellà). No-ficció.
Visionament d'un fragment de 5'08".

Escenes de l'actuació de l'enginyeria agrònoma colonial a Guinea Equatorial. Els locals treballen per a la desforestació, el conreu i la transformació de productes com el cacau, el cafè, la canyella o el cautxú, sempre amb la supervisió espanyola. També es mostren laboratoris, estacions meteorològiques i espais de recerca.

Mar de Barcelona

Carles Jover, ICC, Espanya, 1977. 11'34" VO

(idioma original: català). Noticiari.
Visionament d'un fragment de 3'55".

Barcelona viu d'esquena al mar. Gran part del litoral de la ciutat està degradat i desaprofitat, especialment zones com la de Can Tunis o el Poblenou. Les platges també estan brutes i el mar, contaminat. Ricard Bofill ens parla de possibles solucions i projectes. La ciutat no se'ns mostra gens complaent, i els testimonis de veïns i veïnes ho posen de manifest.

Amnesia colonial (estupor)

Claudia Claremi, Espanya, 2021. 12' VO (idioma original: castellà). No-ficció.
Visionament de la peça sencera.

Pel·lícula assaig amb un to sensorial i hipnòtic que aborda el racisme estructural, la desmemòria colonial, la blanquitud i els seus mecanismes de perpetuació. El projecte se centra en la cavalcada de Reis d'Alcoi (Alacant) —una tradició amb una forta estètica orientalista i ús de *blackface*—, a fi de qüestionar pràctiques que semblen innocents, però que en realitat perpetuen estereotips.

Joaquina de Angola

Aída Bueno Sarduy, Brasil, 2023. 7' (sense diàlegs). Animació.
Visionament de la peça sencera.

Peça audiovisual que recupera la història de la Joaquina, una jove esclavitzada en una plantació

***Cura Sana* (Lucía G. Romero, 2024)**

del Brasil, i de la seva fugida. Una obra sobre les veus arxivades, oblidades i silenciades per la història de l'esclavitud i el colonialisme.

Cura sana

Lucía G. Romero, Espanya, 2024. 18' VO (idioma original: castellà). Ficció.

Visionament de la peça sencera.

Aquest curtmetratge ens mostra la realitat de la Jessica i l'Alma, dues germanes que viuen en una família amb episodis de violència domèstica, motiu pel qual es tracten de manera agressiva. Això començarà a canviar durant un dels seus viatges habituals per aconseguir cupons d'aliments, la nit de Sant Joan.

La durada total de projecció serà de 45 a 50 minuts aproximadament.

La sessió inclou una presentació i un espai de col·loqui posterior. D'aquesta manera, la durada total de la sessió és d'entre una hora i mitja i dues hores.

3.3. Després de la sessió a la Filmoteca: com mirem què? Explorem la reapropiació de l'arxiu

3.3.1. Reflexionem

Dividiu l'aula en grups de treball i analitzeu quins elements tenen en comú *Ingenieros del trópico* (1948)

i *Mar de Barcelona* (1977), dues peces d'arxiu que heu pogut veure a la Filmoteca de Catalunya.

És important tenir en compte que els anys 40 i 70 van ser moments molt diferents a Espanya. El 1948, any en què es filma *Ingenieros del trópico*, el país viu sota la dictadura franquista i encara manté colònies com Guinea Equatorial. Tot i voler mostrar una imatge de progrés i modernitat, la realitat és de control i explotació de la població local dels territoris colonitzats. No és fins a l'any 1968 que Guinea Equatorial aconsegueix la independència, encara en ple franquisme.

Una dècada més tard, es filma *Mar de Barcelona* (1977), en un moment en què el país comença la Transició democràtica, just després de la mort de Francisco Franco (1975), un procés pel qual Espanya passa de la dictadura franquista (1939-1975) a un sistema democràtic com el que coneixem avui.

Guia de reflexió per a cada grup de treball:

- En aquestes dues peces audiovisuals, qui creieu que és representat i com?
- Qui té el coneixement científic i tecnològic?
- Qui és filmat com a cos passiu, silenciats, disponible per ser mirat?
- Hi ha una veu pròpia o imposada?
- Quina relació s'estableix entre nosaltres -el públic- i les persones filmades (complicitat, distància, jerarquia, etc.)? Quines emocions genera?

Notes

Amnesia colonial (estupor).
(Clàudia Claremi, 2021).

Un cop feta aquesta anàlisi dels fragments de *Mar de Barcelona* i *Ingenieros del trópico*, compareu els dos documentals amb *Amnesia colonial (estupor)* i *Joaquina de Angola*, i reflexioneu. Quines diferències principals hi observeu?

3.3.2. Resignifiquem

El *found footage* (en català, *metratge apropiat*) és una tècnica audiovisual que consisteix a reutilitzar imatges ja existents (normalment d'arxiu, antigues o creades amb una altra finalitat) per donar-los un nou significat dins d'una obra diferent. Aquestes imatges poden ser fragments de noticiaris i enregistraments oficials com els que hem vist a la Filmoteca de Catalunya, però també vídeos domèstics, anuncis o altres materials. La persona que dirigeix selecciona aquests fragments, els munta i sovint els dota d'un nou significat afegint-hi nous sons, narracions o contextos.

Tot i que *Amnesia colonial (estupor)* i *Joaquina de Angola* no utilitzen directament el *found footage*, les dues peces treballen en la línia de resignificar realitats per fer visible el llegat del colonialisme i del racisme. *Amnesia colonial (estupor)* posa el focus en el present, a fi de denunciar la normalització del racisme en tradicions com el *blackface* de la cavalcada de Reis d'Alcoi a través de la mirada dels infants i assenyalant la desmemòria col·lectiva. *Joaquina de Angola*, en canvi, mira cap al passat: recupera i imagina la veu d'una nena esclavitzada al Brasil i la seva fugida, a fi de reivindicar històries que mai van ser registrades.

A partir d'això, us proposem un repte: si poguéssiu editar i transformar peces com *Mar de Barcelona* o *Ingenieros del trópico*, què hi canviariéu?

Penseu quina idea transmeten actualment i quins nous sentits voldríeu donar a les imatges per fer-ne una crítica cultural, política o social. En grups de treball, elaboreu una nova peça que reflecteixi la vostra mirada com a col·lectiu. Inspirant-vos en *Amnesia colonial (estupor)* i *Joaquina de Angola*, proveu d'alterar les imatges originals: afegint o canviant veus en off, eliminant fragments o incorporant-ne de nous. L'objectiu és que la peça resulti respectuosa amb la dignitat, el context i la veu pròpia de la comunitat representada, i que generi, alhora, una reflexió crítica sobre el seu significat avui.

3.3.3. Imaginem nous mons

Després de veure *Cura sana*, us convidem a pensar noves històries contemporànies. Abans, però, us proposem conèixer una mica més l'autora.

Lucía G. Romero és una directora barcelonina d'origen hispanocubà que s'inspira en la seva pròpia vida i experiència com a dona jove i afrodescendent per parlar de temes universals com els traumes, el creixement personal i la cerca de referents. En una entrevista⁸ recent, explicava:

“Soc de Barcelona, la meva mare també i el meu pare és cubà. Ell va emigrar i a Cuba

⁸Lucía G. Romero, directora de *Cura sana*: “La falta de representación deja mella y me emociona poder cambiar eso”, Vogue Spain (2024).

Notes

El *found footage* (en català, *metratge apropiat*) és una tècnica audiovisual que consisteix a reutilitzar imatges ja existents (normalment d'arxiu, antigues o creades amb una altra finalitat) per donar-los un nou significat dins d'una obra diferent.

estudiava Cinema, però treballava com a editor en programes de televisió. Des de ben petita, mirava pel·lícules amb ell perquè era molt fan de la ciència-ficció. Sempre m'havia fascinat el món del cinema —també les sèries, perquè soc jove. Al principi volia ser actriu —bé, pensava que volia, tot i que ja hi havia alguns indicis que m'agradava més estar darrere de la càmera.”

Amb *Cura sana*, Lucía G. Romero va guanyar l'Os de Cristall a la Berlinale 2024, fet que la va consolidar com una de les noves veus del cinema espanyol i, possiblement, la primera directora racialitzada d'aquesta generació. Ella mateixa ho expressa així: “És impactant ser la primera, em sembla una mica distòpic”.

La directora afegeix també una reflexió molt personal sobre la seva experiència:

“Em fa especial il·lusió perquè jo vaig néixer a Barcelona, m'he criat amb la meva família materna, en què tots són blancs i espanyols, i jo tinc una identitat molt espanyola. Creixent aquí no he tingut referents en els quals poder-me veure reflectida. Gran part del meu creixement el vaig passar desitjant ser una altra persona, tenir els cabells més llisos, el color de pell més clar o els llavis més petits. La manca de representació deixa empremta i m'emociona poder-ho canviar.”

Tal com fa Lucía G. Romero, us convidem a crear nous mons. Dividiu l'aula en grups de treball i feu una pluja d'idees per pensar un nou relat: pot ser un curtmetratge, una sèrie o fins i tot un còmic.

Guia de reflexió per a cada grup de treball:

- Quins personatges, històries o experiències veieu representats sovint en el cinema, les sèries o els llibres?
- Quins personatges o històries gairebé no hi apareixen mai?
- Com us agradaria que es veiés representada la vostra realitat o la del vostre entorn?
- Quina història us agradaria veure que us representi o us inspire?

Notes

“La manca de representació deixa empremta i m'emociona poder-ho canviar”

**Lucía G. Romero,
directora de Cura sana**

4. CONCLUSIONS

Les lectures anticolonials ens permeten prendre consciència de com les imatges del passat han construït imaginaris desiguals, colonials i racistes que encara avui tenen efectes en la nostra manera de veure el món. Mirar peces com *El cacao de Guinea*, *Nador*, *Ingenieros del trópico* o *Mar de Barcelona* amb ulls crítics ens ajuda a entendre que les representacions no són innocents, sinó que responen a relacions de poder i a interessos concrets. Obrir aquests arxius, qüestionar-los i posar-los en diàleg amb altres mirades és una manera molt poderosa de visibilitzar el que va ser silenciats.

Alhora, el cinema contemporani, amb experiències com *Amnesia colonial (estupor)*, *Joaquina de Angola* o *Cura sana*, ens mostra que és possible imaginar altres mons i generar nous relats del futur, el present i el passat des de la diversitat i la pròpia experiència. Crear nous imaginaris vol dir obrir espais en què tothom pugui veure's representat amb dignitat i complexitat, sense caure en tòpics o estereotips. Aquesta tasca no depèn només de cineastes i artistes, sinó que també recau en nosaltres, com a espectadors, creadors i ciutadanes crítiques. Imaginar altres mons és, en definitiva, un pas necessari per transformar el present, construir el futur i reparar el passat.

Notes

This image shows a single sheet of white paper with horizontal blue ruling lines. The lines are evenly spaced and run across the width of the page. There are no margins, text, or other markings on the paper.

5. GLOSSARI

5.1. Abya Yala

Abya Yala és el nom amb què molts pobles indígenes anomenen el continent que sovint coneixem com a *Amèrica*. Aquest nom significa ‘terra viva’ o ‘terra en maduresa’, i reflecteix una relació profunda amb la natura i amb la comunitat. Quan els colonitzadors europeus van arribar al continent, van imposar el nom *Amèrica* i van esborrar les cultures i els sabers que ja hi habitaven. Parlar avui d’Abya Yala és qüestionar aquesta mirada colonial que encara pesa i reconèixer que els pobles indígenes no són del passat, sinó que continuen vius, amb llengües, lluites i formes pròpies d’entendre el món. Dir Abya Yala és un acte de resistència i de respecte: significa posar al centre la dignitat i la veu dels pobles que històricament han estat silenciats.

5.2. Blackface

El *blackface* és una pràctica racista que va sorgir al segle XIX, sobretot als Estats Units, quan actors blancs es pintaven la cara de negre per representar persones afrodescendents de manera humiliant. Aquests actors no només es pintaven la pell, sinó que exageraven trets físics i maneres de parlar per fer caricatures racistes. Els personatges solien ser representats com a persones ignorants, mandroses o còmiques, fet que reforçava prejudicis i estereotips negatius contra la comunitat negra. Avui es considera ofensiu perquè deshumanitza les persones negres. Fer-ne ús actualment perpetua aquell llegat racista i invisibilitza la diversitat real de les persones afrodescendents.

5.3. Colonialisme

El colonialisme és una pràctica política i econòmica per la qual un país ocupa, domina i explota un altre territori i la seva població. No només implica el control militar o administratiu, sinó també la imposició de la llengua, la cultura, la religió i les lleis del país colonitzador. Aquesta dominació s’exerceix sovint a través de la violència i la desposseïció.

L’**anticolonialisme** és el conjunt de moviments polítics, socials i culturals que lluiten per posar fi al domini colonial. La **descolonialitat** no només rebutja el colonialisme històric, sinó que també qüestiona com aquest pensament encara influeix en les idees, les institucions i les relacions socials actuals. Proposa recuperar sabers, llengües i formes de vida que van ser marginades pel colonialisme.

5.4. Etnografia

L’etnografia és una manera d’estudiar com viuen les persones dins d’una comunitat. Consisteix a observar-les, escoltar-les i participar en la seva vida quotidiana per entendre’n els costums, els valors i les formes de veure el món. Amb tot, també s’ha de tenir en compte qui observa i des d’on: molts estudis etnogràfics del passat es van fer des d’una mirada colonial que presentava altres pobles com a “estrany” o “inferior”. Avui, moltes veus reclamen una etnografia més respectuosa, crítica i participativa.

5.5. Genocidi

Es refereix a certs actes comesos amb la intenció de destruir, totalment o parcialment, un grup nacional, ètnic, racial o religiós. El genocidi és un crim

internacional, segons la Convenció per a la Prevenció i la Sanció del Delicte de Genocidi (1948). Els actes que constitueixen genocidi es divideixen en cinc categories:

- Matar membres del grup.
- Causar danys greus físics o mentals als membres del grup.
- Infligir deliberadament al grup condicions de vida destinades a provocar-ne la destrucció física, total o parcial.
- Imposar mesures destinades a impedir naixements dins del grup.
- Transferir per força infants del grup a un altre grup.

5.6. Racisme

El racisme és una forma de poder que serveix per justificar i mantenir desigualtats. No consisteix només en odi o prejudicis personals: és un sistema polític i social que classifica les persones segons la raça, i col·loca les persones blanques en una posició de privilegi i superioritat. Aquest sistema es manté a través de lleis, institucions, mitjans i pràctiques quotidianes, i afecta especialment les persones negres, gitanes, àrabs, indígenes i asiàtiques, entre d'altres.

6. MATERIALS RELACIONATS

6.1. Filmografia

A todos nos gusta el plátano

Rubén H. Bermúdez, Espanya, 2021. 60'. No-ficció.

Anunciaron tormenta

Javier Fernández Vázquez, 2020. 87'. No-ficció.

Carmen, sin miedo a la libertad

Irene Barqué, Espanya, 2023. 30'. No-ficció.

Dahomey

Mati Diop, Senegal, 2024. 67'. No-ficció.

Maldito niño

Violeta Pagán, Espanya, 2025. 14'. No-ficció.

¿Qué te cuentan de mí?*

Lahcen Ouchad, Soufyane Ou Abdesslam, Danna, Jazmín de la Cruz Biag, Ten Manzano Manuel, Espanya, 2022. 7'. No-ficció.

6.2. Documentació

Deconstruïm el punt de vista: identificar el racisme en les imatges.

Construir Mirades - Drac Màgic (s/d).⁹

Itinerari: imatges que escolten. Les migracions a la pantalla.

Construir Mirades - Drac Màgic (s/d).¹⁰

El passat esclavista català està present per diferents vies.

Romaguera, À. Público (2025).¹¹

Juventud indígena del Abya Yala lidera iniciativas innovadoras para preservar y revitalizar lenguas y culturas indígenas.

FILAC (2023).¹²

¿Quién es alien? Decolonizar la ciencia ficción.

Hidalgo, A. Pikara Magazine (2021).¹³

Guia pedagògica per erradicar el racisme als centres educatius.

Generalitat de Catalunya, Departament d'Educació i Formació Professional (2025).¹⁴

⁹<https://construirmirades.dracmagic.cat/activitats/deconstruim-el-punt-de-vista/>

¹⁰<https://construirmirades.dracmagic.cat/activitats/imatges-que-escolten/>

¹¹<https://www.publico.es/public/passat-esclavista-catala-present-per-diferents-vies.html>

¹²<https://www.filac.org/juventud-indigena-del-abya-yala-lidera-iniciativas-innovadoras-para-preservar-y-revitalizar-lenguas-y-culturas-indigenas>

¹³<https://www.pikaramagazine.com/2021/12/quien-es-alien-decolonizar-la-ciencia-ficcion/>

¹⁴https://xtec.gencat.cat/web/.content/alumnat/violencias/materiales-i-recursos/recursos/guia_violencias_racistes.pdf

*Curtmetratge realitzat en el marc del taller d'experimentació cinematogràfica per a joves "Vivim el barri" impulsat per la Filmoteca de Catalunya. <https://youtu.be/gfuDNihX-9M?si=boXmfUveWBJshStr>

MEDIACIÓ I EDUCACIÓ

2025-26

**Dossier elaborat per Salima Jirari
amb el suport de l'equip de Mediació i
Educació de la Filmoteca de Catalunya.
Els continguts d'aquest dossier es poden
reproduir lliurement amb finalitats
educatives, citant la font original:
CC BY-NC-ND 4.0**

Imatge portada: *Cura Sana* (Lucía G. Romero, 2024)

filmoteca.escoles@gencat.cat
filmoteca.cat

FilmoTeca
de Catalunya

 **Generalitat
de Catalunya**

Fotogrames militants
© La línia torta